

УДК 316.334.3:329(4-12)"1992/2016"

323(4-12)"1992/2016"

DOI 10.5937/spm80-44268

Приказ

Душан Чорбић*

*Институт за политичке студије,
Београд*

**ПАРТИЈЕ НА
ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОМ
ПРОСТОРУ: ГАРАНТ ИЛИ
ПРЕПРЕКА ДЕМОКРАТСКОМ
РАЗВОЈУ?****

* Имејл-адреса: dusan.corbic@ips.ac.rs.

** Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира

Despot Kovačević. 2023. *Partije i partijski sistemi na postjugoslovenskom prostoru*. Beograd: Albion Books, Fakultet političkih nauka, 294 str.

Књига „Партије и партијски системи на постјугословенском простору” Деспота Ковачевића представља свеобухватну анализу еволуције партијског система у државама бивше СФРЈ.¹ Имајући у виду актуелна дешавања и динамична кретања на политичкој сцени бивших југословенских република, произилази немерљив допринос ове студије за разумевање датих токова, као и ширих друштвено-политичких процеса. Поредићи искуства бивших република, аутор полази од претпоставке да већа институционализованост партија и партијских система доводи до повећања стабилности и ефикасности других институција политичког система што свеукупно има позитивне реперкусије на развој друштвене стабилности.

Министарство науке, технолошког развоја и иновација.

¹ Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Србија, Црна Гора и Северна Македонија.

Аутор наведеној проблематици приступа имајући у виду историјску условљеност развоја, односно, како истиче, на поставци „да почетно одабрани пут утиче на каснији развој институција, као и да детерминише све процесе и актере који су са њима повезани” (13). Оваква историјско-институционална подлога омогућава да се одређене институционалне аномалије од којих пате овдашње партије и партијски системи сагледавају као последица наслеђених пракси. У књизи се процеси институционализације партија и партијских система третирају одвојено услед чега је могуће стећи дубљи увид у дате токове. Полазећи од Баседауовог и Штроховог (*Matthias Basedau & Alexander Stroh*) модела институционализације, Ковачевић прати институционализацију партија кроз димензије друштвене укоренјености партија, аутономије, нивоа организације и кохерентности. С друге стране, служећи се Мејнворинговим (*Scott Mainwaring*) моделом и димензијама стабилности партијске конкуренције, друштвене укоренјености партија, легитимитета и партијске организације, мери институционализацију партијског система.

Књига сем уводног и закључног дела, има шест поглавља која хронолошки прате

развој партијских система лоцирајући критичне тачке које су усмеравале даљу еволуцију истих. У првом поглављу приказана су појмовна одређења и методолошки оквир на основу којег је спроведено истраживање. То се односи првенствено на поменуте димензије и индикаторе путем којих је утврђиван степен институционализације партија и партијских система. Поред тога, аутор у оквиру овог поглавља кроз дефиниције основних концепата, излаже и преглед релевантне литературе из ове области и даје појашњења око избора одређених теоријско-методолошких поставки.

У другом поглављу изложен је историјски осврт и лоцирани су кључни институционални и социо-структурни фактори који су усмерили даљи развој партијског и политичког система након распада заједничке државе. Кроз анализу политичког живота и изборних резултата у околностима конфликтних и пост-конфликтних дешавања јасно се уочава примат идентитетских питања у опредељивању бирача, посебно у раним фазама вишестраначја. Такође, из анализе прве деценије вишестраначког система на овом простору, проистиче да је овај период био формативан у етаблирању друштвених расцепа који ће у наредним

годинама обликовати друштвено-политички простор наведених земаља.

У трећем и четвртном поглављу, аутор се бави институционализацијом партија, односно партијских система полазећи од наведених теоријских модела. Кроз одговарајуће индикаторе утврђује се степен њихове институционализације. Такође, уочавају се одређене тенденције као заједничке за цео овај простор. Посебан нагласак је на значају развијене организационе структуре на стабилност изборне подршке која је круцијална за процес институционализације. Другим речима, стабилност партијске конкуренције и предвидивост изборних резултата представљају главне претпоставке институционализације. Имајући у виду партије наследнице Савеза комуниста, њихово трајање, снагу и утицај, може се извући закључак о постојању одређеног континуитета и путне зависности. Ковачевић као важне и заједничке карактеристике постјугословенских партијских система уочава трендове персонализације политике, популизма и пораста неповерења у странке, напомињући да је „неким од ових система популизам заправо иманентан” (268). Неповерење у овдашње партије најбоље осликавају неинституционализовани

„инстант” покрети без идентификације са бирачима који постижу једнократне изборне успехе. Случај Словеније је посебно индикативан у том погледу, као и у контексту персонализације политике кроз појаву низа покрета који носе називе својих оснивача. Дакле, у вези са растом неповерења треба сагледавати успех нових политичких актера, како личности тако и покрета.

Најзад, у петом и шестом поглављу се на основу темељне анализе из претходних поглавља, изводе закључци о ефектима институционализације. Висок степен партијске институционализације не доводи нужно до развоја демократских институција. Штавише, обрађени случајеви имплицирају да је висок ниво институционализације често проблем изградњи шире друштвене стабилности. Ситуацију на постјугословенском простору отежавају партократске тенденције изражене кроз клијентелизам, корупцију и затвореност партијског тржишта, односно, постојање „картел партија”. У складу са добијеним налазима, аутор посматра и најновија политичка кретања. Притом, важно је нагласити да се прави разлика између појединачних случајева при чему су партијски системи Словеније и Хрватске најмање

институционализовани, док се партијски системи Црне Горе и Северне Македоније одликују највишим степеном институционализације.

Налази ове књиге о корелацији институционализације и демократског развоја, као и друштвене стабилности имају теоријску и емпиријску важност. С једне стране потврђују да прекомерна институционализација може бити контрапродуктивна у погледу изградње демократских капацитета. С друге стране, изложен је специфичан развој партија и партијског система у државама бивше СФРЈ из чега проистиче велики значај ове студије за разумевање њихових политичких система. Даље, веза институционализације и стабилности може се означити као актуелан проблем па су налази ове књиге корисни за разумевање ширих, глобалних трендова.*

* Овај рад је примљен 29. априла 2023. године, а прихваћен на састанку Редакције 30. маја 2023. године.